

DOI:10.26104/NNTIK.2022.54.76.076

Токтомамбетова Ж.А., Мамбеталиева А.М.

АБДУЛХАЙ АЛДАШЕВДИН ЭССЕИСТИКАСЫНЫН КЫРГЫЗ ЖАНА
ДҮЙНӨ АДАБИЯТТАРЫНДАГЫ СОГУШ ТЕМАСЫНДАГЫ РОМАНДАР МЕНЕН
ОКШОШТУКТАРЫ ЖАНА АЙЫРМАЧЫЛЫКТАРЫ

Токтомамбетова Ж.А., Мамбеталиева А.М.

СХОДСТВА И РАЗЛИЧИЯ ЭССЕИСТИКИ АБДУЛХАЯ АЛДАШЕВА С РОМАНАМИ
НА ТЕМУ ВОЙНЫ В КЫРГЫЗСКОЙ И МИРОВОЙ ЛИТЕРАТУРАХ

Zh. Toktomametova, A. Mambetalieva

SIMILARITIES AND DIFFERENCES OF ABDULKHAY
ALDASHEV'S ESSAYS WITH NOVELS ON THE THEME OF WAR
IN KYRGYZ AND WORLD LITERATURE

УДК: 894.341: 82-991 (043.3)

XX кылымда болуп өткөн Экинчи дүйнөлүк согуш туура-
луу, согуштагы адам тагдыры тууралуу миңдеген көркөм чы-
гармалар жазылды. Кыргыз адабиятында да согуш темасын-
да көптөгөн романдар жаратылган. Улуу Ата Мекендик со-
гуштун тутануу себептерин, ага адамзатты кандай коомдук-
тарыхый кырдаал-шарттар түрткөнүн, калың элдин мекенин
баскынчылардан коргоого кандайча жапырт көтөрүлгөнүн
жана кантип, кандай азап-тозок менен Улуу Жеңишти камсыз
кылышканын ачык-айкын көрсөтүүгө багытталган. Абдулхай
Алдашевдин үчилтик романындагы идеялык багытталышы
адам баласынын жер бетиндеги согушсуз, тынч турмуш-ти-
ричилиги жаатындагы гуманисттик ойлорду жайылтууга не-
гизделет, эмоциялык пафосу болсо анда эл башына түшкөн
аламатка байланыштуу трагизм, драматизм, психологизм
кеңири орун алганы, ошондой эле кыргыз согуш өртүн өчүрүү,
баскынчылардын үстүнөн жеңишке жетишүү максатындагы
жалпы элдик героикага басым жасалганы менен өзгөчөлөнүп
турат. Макалада башка дүйнөлүк классик жазуучулардын со-
гуш жөнүндө жазган чыгармаларына кыскача анализ жаса-
лат

Негизги сөздөр: Улуу Ата-мекендик согуш, эссеистика,
эссе, баалуулук, драматизм, трагедия.

В XX веке были написаны тысячи произведений искус-
ства о Второй мировой войне, о судьбе человека в войне. В кы-
ргызской литературе также создано множество романов на
тему войны. Цель состоит в том, чтобы наглядно показать
причины возникновения Великой Отечественной войны, какие
общественно-исторические обстоятельства и условия приве-
ли к ней человечество, как народ поднялся в массовом порядке,
чтобы защитить Родину от захватчиков, и как, с какими
страданиями и страданиями они обеспечили великое или погиб-
шее. Идейная направленность учебного романа Абдулхая
Алдашева основана на распространении гуманистических идей
в области мира и без войны человеческого существования на
земле, а эмоциональный пафос выделяется тем, что в нем при-
сутствует большое количество трагизма, драматизма, пси-
хологизма, связанных с бедствиями, а также акцент делается
на общенациональной героике с целью тушения массовых бес-
порядков, достижения захватчиков или проституции. В ста-
тье представлены новые произведения о войне других авторов
произведений классики мира.

Ключевые слова: Великая Отечественная война, эссеис-
тика, эссе, война, ценности, драматизм, трагедия.

In the twentieth century, thousands of works of art were writ-
ten about the Second World War, about the fate of man in the war.
Many novels on the theme of war have also been created in Kyrgyz
literature. The goal is to clearly show the causes of the Great Patrio-
tic War, what socio-historical circumstances and conditions led hu-
manity to it, how the people rose en masse to defend their homeland
from invaders, and how, with what suffering and suffering they pro-
vided for the great or the lost. The ideological orientation of Abdul-
khay Aldashev's educational novel is based on the dissemination of
humanistic ideas in the field of peace and human existence on earth
without war, and the emotional pathos is distinguished by the fact
that there is a large amount of tragedy, drama, psychology associa-
ted with disasters, as well as the emphasis is on national heroics in
order to extinguish mass riots, achieve invaders or prostitution. The
article presents new works about the war

Key words: the Second World War, essay studies, essay, war,
values, drama, tragedy.

Согуш темасындагы дүйнө жүзүнө кеңири бел-
гилүү романдардан азыноолак мисалдар келтирсек,
төмөнкүлөрдү атоого болот: Эрнест Хемингуэйдин
«По ком звонит колокол?» (1940) романы, Ромен
Гаринин «Европейское воспитание» (1945) романы,
Генрих Бёллдин «Где ты был, Адам?» (1951) романы,
Эрих Мария Ремарктын «Время жить и время уми-
рать» (1956) романы, Константин Симоновдун «Жи-
вые и мёртвые» (1959-1971) романы, Анатолий Куз-
нецовдун «Бабий Яр» (1966) романы, Иван Стаднюк-
тун «Война» (1967-1980) романы, Юлиан Семеновдун
«Семнадцать мгновений весны» (1969) романы,
Юрий Бондаревдин «Берег» (1980) романы, Виктор
Астафьевдин «Прокляты и убиты» (1990-1994) рома-
ны, Даниил Граниндин «Мой лейтенант» (2011) рома-
ны, Джонатан Литтелдин «Благоволительницы»
(2006) романы, Энтони Доррдун «Весь невидимый
нам свет» (2014) романы, Марк Салливандин «Под
алыми небесами» (2017) романы ж.б.

Буларга кыскача болсо да токтоло кетели.
Э. Хемингуэй 1937-жылы Испанияда болгон окуялар-
ды баян кылат. Башкы каарман америкалык Роберт
Джордан республикачылардын тапшырмасы менен

Паблонун партизандар отрядына келип, согуш турмуш-тагдырын кыйраткан Марияны жолуктурат. Романдын чоң бөлүгүндө Роберт Джордандын ойлору жана толгонуулары берилип, анын эскерүүлөрү келтирилет [1]. Р. Гари согуш тууралуу эң кыска жана катаал китептердин бирин жазат. Ал партизандардын турмушунан алынып, эрдикке караганда ачарчылыкты, суукту жана жырткычтыкты көп чагылтат [2]. Г.Бёль Экинчи дүйнөлүк согуш жөнүндөгү эң катаал жана таланттуу чыгарманы жараткан. Анда жөнөкөй жоокердин, чоң кыйраткыч машинанын кадимки «винтигинин» таржымалы баяндалат. Ал жасалган кылмыш үчүн өз элинин айыбын моюну менен тартат. Башкы кейипкер Адамды эчким деле айыптабайт, ал өзүнө өзү сот, прокурор жана желдет болот. Муну абийир соту деп атоого толук мүмкүн [3]. Э.М. Ремарк 1044-жылдагы, немец аскерлери Советтер Союзунан чегинип жаткандагы окуяларды баян кылат. Жеңилүү туюму менен кошо аскерлердин аң-сезиминде чукул психологиялык бурулуш болуп өтөт. Муну жазуучу Гребердин тагдыры аркылуу берет. Ал согуштук шарттарда адамгерчиликти сактаган бойдон калгысы келет, бирок акыры мурда кылган кылмыштарынын өтөөсү үчүн ажал табат [4]. К. Симонов Улуу Ата мекендик согушка катышкан адамдар жөнүндө үчилтик роман жазган. Романда 1941-жылдан 1944-жылга чейинки мезгил камтылып, согуштун башталышы, Москва алдындагы контр чабуул, Сталинградды коргоо жана «Багратион» операциясы тизмектелет [5]. А. Кузнецов 1941-жылдын күзүндө немецтер Киевде еврей калкын кантип кырып-жоюшканы жөнүндө баян кылат. Жазуучу өспүрүм чагында ошол окуялардын күбөсү болот, андыктан анын чыгармасы өзгөчө чындыктуулугу, ойчулдугу, документалдуулугу менен айырмаланат [6]. И. Стаднюк өз романында согуштун алдындагы жана согуш башталган учурдагы окуяларды сүрөттөйт. Окуялар майдан талаасында да, оорукта да жарыш түрдө жүрөт. Ал Советтер Союзунун жетекчилеринин кыйын күндөрдөгү ишмердигине, алардын ой толгоолоруна да көңүл бурат [7]. Ю. Семенов 1945-жылдагы окуяларды чагылдырган. Окуясы Германияда болуп өтөт. Башкы каарман – Штирлиц катары белгилүү чалгынчы Исаев нацисттик лидерлердин АКШнын атайын кызматтарынын өкүлдөрү менен байланыштарына каршы турат. Каармандын жан дүйнөсү өтө татаал сезимдерге толо сүрөттөлөт [8]. Ю.Бондарев согуштун катаал учуру табыштырган лейтенант Вадим Никитин менен фрау Герберттин таржымалын баян кылат. Китепте согуштун жана тынч күндөрдүн проблемалары, коомдук-адептик мүнөздөгү «өз жээгин» издөө, адептик-этикалык тандоо жасоо жөнүндө сөз жүрөт [9]. В. Астафьев Улуу Ата Мекендик согушту, СССРде болуп өткөн согуштун

алдындагы окуяларды, жоокерлер менен офицерлердин тиричилигин, алардын өз ара мамилелерин, согуштук аракеттердин жүрүшүн чагылдырат. Китеп жоокер-жазуучунун жеке таасирлеринин негизинде жазылган [10]. Бул жагынан, өзүнүн терең эссеисттик маанайы менен аталган чыгарма биз изилдөө объектинине алган А.Алдашевдин роман-эсселерине үндөшүп кетет. Д.Гранин романын согушту баштан кечирген капитандын жана өткөндү эскерип, өз турмушуна көз чаптырган карыянын атынан жазган (экөө бир эле киши). Ал согуштук турмуш чындыгын жана улгайган адамдын ага карата көз карашын чагылдырган. Бул да белгилүү бир өлчөмдө эссеисттик мүнөзгө ээ [11]. Д.Литтел согуштук тарыхты өтө катаал тартып берет. Чыгармада зордук-зомбулук арбын жана өтө эле бейкапар сыпатталат. Башкы кейипкер Максимилиан Ауэ, эссесчи-офицер, өзүн кылмышкер деп эсептейт. Анткени ал гомосексуалист. Ал эми жасаган мыкаачылыгы ал үчүн кылмыш эмес [12]. Л. Бине ССтин генералы Рейнхард Гейдрихтин таржымалын баян кылат. Ал нечен мыкаачылыктары үчүн чех парашютисттери – Йозеф Габчик жана Ян Кубиш тарабынан өлтүрүлөт [13]. Э.Доррдун чыгармасында кейипкерлер өз жан дүйнөсү жана чоң согуш менен айыгышкан күрөш жүргүзүшөт. Алардын күрөшү ар кандай татаал кырдаалдарда адам бойдон калууга багытталат. Этьен аба, Мари-Лора, Вернер бала катаал адептик-руханий сыноодон өтүшөт [14]. М.Салливан согуш жана адамдын татаал адептик тандоосу, туруктуулук, жагдайларга моюн сунуу жана сүйүү тууралуу жазат. Башкы каарман Пино кыйын шартка туш болуп, жан дүйнөсүндө сүйүүнү жана жек көрүүнү бирдей алып жүрөт [15].

Кыскача экскурстан көрүнүп тургандай, Экинчи дүйнөлүк согуштун маселелерине кызыгуу көркөм чыгармачылык айдынында XX кылымдын 40-жылдарынан тарта орун алып, азыркы мезгилге, XXI кылымдын экинчи он жылдыгына чейин уланып келатат. Демек, нечендеген өмүрлөрдү жалмаган кан майдандын адамзаттын акыл-эсине, аң-сезимине калтырган психологиялык таасири ошончолук катуу болгон. Мына ошол себептен адамзатка айтып бүткүс азаптозок алып келген алаамат согуш жөнүндө жазылган романдардын учугу үзүлбөй турат. Дегинкиси, адам баласы зор трагедияны ар тараптуу чагылткан андай көркөм туундулардан али да болсо жыйынтык чыгарып, тийиштүү сабак ала элек. Азыр да дүйнөнүн чар тарабында согуш оту жалбырттап жаткан тынчсыз аймактар бар.

Кыргыз адабиятында да согуш темасында көптөгөн романдар жаратылган. Андай чыгармалардын жазылуусу көбүнчө согуштан кийинки мезгилге туш келген. Кыргыз адабиятынын тарыхына багышталган

илимий булакта бул тууралуу минтип айтылат: «Согуштан кийинки прозада кеңири иштелген темалардын бири – бул согуш темасы эле. Жазуучуларыбыз мында айрыкча оорукту сүрөттөөгө көбүрөөк көңүл бурушту, анткени фронтту көргөн жазуучулардын бир тобу курман болуп, тирүү кайткандары (мисалы, У. Абдукаимов сыяктуу) чыгармачылык изденүүдө жүрүшкөн. Ошон үчүн майданга барбаган жазуучулар өздөрүнө жакшы тааныш тыл турмушун, айрыкча күжүрмөн эмгек менен күрдөөлдүү достукту чагылдырышты» [16, 428-б.].

Чынында ал кезде согуш темасын чагылткан аңгемелер менен повесттер ондоп жазылган. Ал эми прозанын чакан жанрларын жөн коюп, согуш темасындагы романдардан мисал келтирсек, эң эле биринчи Т. Сыдыкбеков «Биздин замандын кишилери» (1949) романын жарыкка чыгарган. Ошону менен дайыгачейин согуш темасындагы романдар жаратылган эмес.

Бул жааттагы илгерилөө ХХ кылымдын 60-70-жылдарында башталган. Ал туурасында окумуштуу К. Артыкбаев мындай пикир айтат: «60-70-жылдардагы кыргыз прозасында согуш мезгилиндеги фронттун жана тылдын турмушун чагылдырган чыгармалардын көбүрөөк орун алгандыгын көрөбүз. С. Өмүрбаевдин «Бороондуу күндөр», Ш.Садыбакасовдун «Күндөр», Ж. Мавляновдун «Ачык асман», Ө.Даникеевдин «Көкөй кести» өңдүү романдары оорук темасын камтыса, С.Бөлөкбаевдин «Чындык», О.Орозбаевдин «Кыл көпүрө» повесттери, У.Абдукаимовдун «Майдан» романы көбүнчө согушту сүрөттөйт» [17, 289-б.]. Арийне, автор мезгилдик өлчөмдөн алып караганда бир аз жаңылыштыкка жол берген, муну айткан себебиз, «Көкөй кести» романы 1984-жылы жарыяланган. Анткен менен, шилтемеде аталган мезгил үзүмүндө согуш темасына кызыгуу күч алганын туура белгилеген.

Академик А.Эркебаев дагы «Романдын кези келдиби?» аттуу макаласынын 3-бөлүмүндө «...Улуу Ата Мекендик согушту көркөм сүрөттөөдө биздин романистикабыз айтарлык ийгиликтерге жетишкенин...» [18, 98-б.] белгилей келип, оозго аларлык романдар катары Т. Сыдыкбековдун «Биздин замандын кишилери», У.Абдукаимовдун «Майданын» көрсөтөт. Анткен менен окумуштуу аталган авторлор согуш темасын кандай көркөмдүк-эстетикалык деңгээлде ачышканына анчалык маани деле бербейт.

Талдай келсек, согуштемасында жазгандардын көбү У.Абдукаимовдун «Майдан» романы жарык көргөндөн кийин өз чыгармаларын жаратышыптыр. Бул жагдайды окумуштуу Б. Шамшиев тура баамдап, өзүнүн кыргыз адабиятындагы согуш тематикасына арналган илимий-изилдөөчүлүк эмгегинде «У.Абду-

каимовдун көркөм сабактары» деген параграфты мына ошол «Майдан» романынын көркөмдүк-эстетикалык кунарынан өздөрү үчүн шыктануу, эргүү алышкан калемгерлерге багыштаган. Ал төмөнкү пикирин ортого салат: «Майдан» романынан кийин согуш темасын көркөм изилдөө проблемасы кыйла тереңдеп, анны баалоонун чен-өлчөмдөрү бийиктеди. Баштагыдай согуш тууралуу жазылган чыгармаларда жеңил-желпи окуя куумай, алеки саатта чалгынга чыгып душмандын болгон сырын төкпөй-чачпай айтып берчү «тил» кармап келмей, ураалаган чабуулдар, колун көтөрүп багынып беришке ашыккан душмандар, жеңиштүү аскердик жүрүштөр өз-өз ордуна коюлуп, адабият реалдуу согуштун реалдуу жүзүн көрсөтүүгө өттү» [19, 142-б.].

У. Абдукаимовдун «Майдан» романынын 1-бөлүгү 1961-жылы, 2-бөлүгү 1966-жылы жарык көргөн. Кийин эки бөлүгү бириктирилип, 1980-жылы бир чоң китеп болуп басылган [20, 19-б.]. Муну эскерген себебиз, 1961-1966-жылдан кийин согуш темасында кайсыл чыгармалар жазылган, мына ошолорго сереп салуу. Башкача айтканда У.Абдукаимовдун көркөм-эстетикалык сабактарынын кыргыз калемгерлерине тийгизген чыгармачыл таасирин аныктоо. Анда ошого кезек берели.

А.Жакыпбеков 1966-ж. «Катаал багыт» аттуу повестин басмадан чыгарат [20, 228-б.]. К.Жусубалиев 1967-жылы «Күн автопортретин тартып бүтө элек» деген повестин жарыкка чыгарат [20, 265-б.]. К.Каимов 1968-жылы «Бири бирине окшобогон күндөр» деген повестин жарыялайт [20, 307-б.]. И.Сулайманов 1969-жылы «Токой күңгүрөнөт» деген повесть, аңгемелер топтомун жарыкка чыгарат [20, 550-б.]. Мындагы чыгармалардын дээрлик көбү согуш темасына багышталат. С.Бөлөкбаев 1969-ж. «Жусуп менен», 1975-ж. «Татаал тагдыр», 1978-ж. «Чындык», 1980-ж. «Өмүр бою» деген китептерин жарыялайт [20, 200-б.]. О.Орозбаев 1976-ж. «Кыл көпүрө», 1991-ж. «Күдөр» аттуу повесттерин басып чыгарат [20, 442-б.]. Ошентип, Узакбай Абдукаимовдун кан күйгөн майдан тууралуу чынчыл шедеври көптөгөн фронтовик калемгерлерди колго калем алууга шыктандырган. Биз ал таасирге туш болгондордун арасында чыгармачылыгын өзүбүз изилдеп жаткан чебер калемгер Абдулхай Алдашев да бар деген жыйынтык чыгарсак эч жаңылышпайбыз.

Ошол кездеги адабий өнүгүү туурасында проф. О.Ибраимов төмөнкүдөй таасын байкоосун ортого салат: «Военная тематика разрабатывалась и в 50-е годы, и ее вершинные произведения были созданы, прежде всего, Чынгыз Айтматовым, автором «Лицом к лицу», «Материнского поля», «Ранних журавлей», «Солдатенка», А. Джакыпбековым, автором прекрасной повести «Суровый путь», К. Каимовым, автором

повести «Дни, не похожие на друг друга», О. Орозбаевым, создавшим несколько повестей на тему войны уже в 80-е годы» [21]. Биздин бул шилтемеге кайрылып жатканыбыздын бирден-бир себеби, окумуштуу согуш темасын бийик деңгээлде иштеген жазуучулардын катарына Ч.Айтматовду кийиргени болуп турат.

Бул өңүттөгү илимий талкууну ф.и.д. А.К. Кадырманбетова далилдүү фактылар менен улантып, өзүнүн докторлук диссертациясында минтип баса белгилеген: «Совет адабиятындагы согуш тематикасынын тагдыры менен талабы, терени менен бийиги, дурусун менен бурушу Ч. Айтматовдун чыгармаларында кеңири ачылып берилген» [22, 25-б.]. Ал Ч.Айтматов «Бетме-бет», «Саманчынын жолу», «Эрте жаздагы турналар» повесттеринде, «Кылым карытар бир күн романында» согуш темасынын карапайым адамдардын тагдырына байланыштуу күңгөй-тескей кырларын чебер калемгер кандайча ачканын абдан ишенимдүү жана негиздүү талдап чыккан. А.К. Кадырманбетованын «Кылым карытар бир күн» романындагы согуш проблемасына байланыштуу ойло-ру өтө кызыктуу. Ал мындай дейт: «Согуш проблемасы бул романда көркөм чагылдырууга ээ болгон көп проблемалардын бири. Уруучулук доордогу согуштун курмандыгы Найман эненин трагедиясы, герман-совет согушунан кийинки советтик-югославиялык саясий тирешүүчүлүктүн курмандыгы болгон Абу-талиптин трагедиясы, ага параллель сүрөттөлгөн Чыңгыз хандын согуштук жортуул учурундагы окуя жана илимий-техникалык прогресс заманындагы согуштук кырдаалды баяндаган жарым фантастикалык метафора - космостук «Кырчоо» операциясы Токой-Төш планетасы - бул жазуучунун согушу жок коом жөнүндөгү кыялы» [22, 25-26-бб.]. Көрүнүп тургандай, адамзаттын тарыхында согуш ар дайым орун алып келген. Согуш тээ байыркы көөнө заманда да, биздин учурда да коом турмушунун зор көйгөйү катары жашаган. Андыктан, бул теманын көркөм адабиятта чагылтылуусу мыйзам ченемдүү кубулуш эле. Маселе аны кайсыл калемгер кандай өңүттө чагылтканында турат. Окумуштуу А.К. Кадырманбетованын таамай айтылган пикири боюнча: «...теманын ачылыш деңгээли, проблемага карата өзгөчө концептуалдык мамилеси боюнча айтматовдук чыгармалар өзгөчөлөнүп бөлүнүп тургандыгын байкоого болот» [23, 839-840-бб.]. Адабиятчынын айтымында: «Согуш – түпкүлүгүндө, жашоонун түбөлүктүүлүк мыйзамына карама-каршы көрүнүш» [23, 852-б.]. Анын терең ишениминде, Ч.Айтматовдун пацифисттик жазуучулук эстетикалык идеалы бул дүйнөдө согушу жок, согуш коркунучу жок өмүр сүрүү болуп эсептелет. Башкача айтканда, залкар калемгер өз чыгармаларында согуш айтып бүткүс азап-муң экендигин эскертип, адам баласын тынчтыкта жашоого үндөйт. Биз Ч.Айтматовдун өз

чыгармаларында согуш темасын чагылдыруусу атайын изилдөөгө муктаж деп эсептейбиз. Дал ушул илимий-изилдөөчүлүк багытты жаш изденүүчүлөргө көрсөтүп бергендиги ф.и.д. А.К. Кадырманбетованын айтматовтаануунун өнүгүүсүнө, анда согуштук тематиканын изилденүүсүнө кошкон орчундуу салымы деп белгилөө туура болот.

Арийне, кыргыз адабият таануучулары согуш темасынын көркөм чыгармачылык ишмердүүлүктө чагылдырылышын кыйгап өтүшкөн эмес, бул багытта атайын изилдөөлөр да жасалган. Мисал катары М.А. Майрыкованын «Согуштагы адам У.Абдукаимов менен Э.Хемингуэйдин чыгармачылыгында (XX кылымдагы согуш прозасына Л. Н. Толстойдун тийгизген таасири)» (2013) [24], А.А. Алымкуловдун «Национальные особенности героического в русской и кыргызской военной прозе» (2014) деген кандидаттык диссертацияларын келтире алабыз [25]. Анткен менен, аталган изилдөөчүлөрдүн эмгектеринде жазуучу А. Алдашевдин терең аксиологиялык мазмунга ээ роман-эсселерине анчалык маани берилбегени өкүнүчтүү.

Кыргыз адабиятындагы согуш темасындагы маанилүү романдарды («Биздин замандын кишилер» (1949), «Майдан» (1961-1966), «Бороондуу күндөр» (1963), «Күндөр» (1965), «Ачык асман» (1971), «Кылым карытар бир күн» (1980), «Май айынын күкүгү» (1981), «Көкөй кести» (1984), «Жертөлөдө ой толгоо» (1997), «Казат селинде» (1998), «Өх, бүтүкпү» (2001), «Арман» (2005) ж.б.) салыштыра карай келгенде, эмоциялык-психологиялык маанайы, көркөмдүк-эстетикалык табияты, кан майдандын ырайымсыз бейнесин реалисттик тартуусу жагынан У.Абдукаимовдун «Майдан» романы менен А.Алдашевдин үчилтик роман-эссеси бири-бирине кыйла чукул экенин, алар биринде айтылбай калган идеяларды экинчисинде толуктап тургандыгы менен айырмаланышарын байкоого болот.

Жалпы тыянак катары белгилесек, У.Абдукаимов дагы, А.Алдашев дагы майдан талаасында белчесинен кан кечкен, согуштун ырайымсыз жүзүн өз көздөрү менен даана көргөн инсандар катары, адамзатка жамандыгы зор согуш туурасында калыс жана чынчыл ой жүгүртүүлөрүн окурмандарга тартуулашкан. Согуш темасындагы бир катар повесттерди эске албаганда, кыргыз адабиятындагы майдан темасын чагылткан чыгармалардын ичинен ушул эки инсандын көркөм туундулары акыйкаттуулугу, чынчылдыгы, терең психологиялуулугу менен өзгөчөлөнүп турат. Ошентсе да, алардын курулушунда бир катар айырмалар бар. Алсак, У.Абдукаимов согуш окуяларынын полотносуна, алардын сырткы катаалдыгына көп көңүл бөлөт, А.Алдашев болсо кандуу майдандын катышуучуларынын ички сырларына, жан дүйнөсүнө, ой толгоолоруна басым жасайт.

Адабияттар:

1. Хемингуэй Э. По ком звонит колокол. - М., 2020. - 701 с.
2. Гари Р. Европейское воспитание. - М.:, 2004. - 384 с.
3. Белль Г. Где ты был, Адам? - М., 2011. - 224 с.
4. Ремарк, Э. М. Время жить и время умирать. - М., 2013. - 320.
5. Симонов К. Живые и мёртвые. - М., 2018. - 1279 с.
6. Кузнецов А. Бабий Яр. - М.: Согрус, 2014. - 704 с.
7. Стаднюк И. Война. - М.: Воениздат, 1987. - 651 с.
8. Семенов Ю. Семнадцать мгновений весны. - СПб.: Азбука, 2016. - 352 с.
9. Бондарев Ю. Берег. - М.: Эксмо, 2015. - 432 с.
10. Астафьев В. Прокляты и убиты. - СПб., 2019. - 832 с.
11. Гранин Д. Мой лейтенант. - М.: Вита-Нова, 2015. - 360 с.
12. Литтелл Дж. Благоволительницы. - М., 2019. - 720 с.
13. Бине Л. - М.: Фантом-Пресс, 2016. - 416 с.
14. Салливан, М. Под алыми небесами. - СПб., 2018. - 560 с.
15. Кыргыз совет адабиятынын тарыхы: Эки томдук. 1-том. - Ф.: Илим, 1987. 821 б.
16. Артыкбаев К. XX кылымдагы кыргыз адабиятынын тарыхы «[Текст]: Окуу куралы / К.Артыкбаев. - Б., 2004. - 656.
17. Эркебаев А. Кыргыз прозасынын контрасттары. - Ф.: Кыргызстан, 1983. - 138 б.
18. Шамшиев Б. Кыргыз согуш прозасынын поэтикасы. - Б.: Maxprint, 2015. - 334 б.
19. Кыргыз Республикасынын жазуучулары. Т.1. Маалыматтама. - Бишкек: ДЭМИ, 2008. - 736 б.
20. Ибраимов О. История кыргызской литературы XX века. Т.2. Учебник. - Б.: Бийиктик, 2013. - 512 с.
21. Кадырманбетова А.К. 50-80-жылдардагы кыргыз прозасындагы салттуу жана жаңычыл адабий-эстетикалык парадигмалар: Ф.и.д. дисс. ... автореф. - Бишкек, 2014. - 45 б.
22. Кадырманбетова А.К. Согуш темасы Чыңгыз Айтматовдун чыгармачылыгында. / Айтматов энциклопедиясы. II том. - Б.: Турар, 2018. - 932 б.
23. Майрыкова М.А. Согуштагы адам У. Абдукаимов менен Э. Хемингуэйдин чыгармачылыгында (XX кылымдагы согуш прозасына Л. Н. Толстойдун тийгизген таасири): Ф.и.к. ... дисс. автореф. - Бишкек, 2013. - 26 б.
24. Алымкулов А.А. Национальные особенности героического в русской и кыргызской военной прозе: Автореф. дисс. ... к.ф.н. - Бишкек, 2013. - 24 с.